

MATERIAŁY DLA STUDENTÓW DZIENNIKARSTWA

Teoria • Fiszki • Analizy • Planer

Notatnik dla studenta dziennikarstwa

*Kompletny, edytowalny notatnik cyfrowy ze
zintegrowanym planerem*

28 NOTATEK TEORETYCZNYCH

92 fiszek, 20 analiz materiałów, 14 szablonów planera

Biblioteka 46 sprawdzalnych pozycji do dalszej lektury

Wydanie I • Materiały do samodzielnej nauki i pracy redakcyjnej

Jak korzystać z notatnika

Pięć części w jednym notatniku

Materiał obejmuje notatki teoretyczne (28 notatek w 14 obszarach), fiszki pojęciowe (92), analizy prawdziwych materiałów dziennikarskich (20), planer organizacyjny (14 szablonów) oraz bibliotekę 46 sprawdzalnych pozycji.

Notatki teoretyczne

Każda notatka ma dwie sekcje tematyczne oraz ramkę Najważniejsze punkty na końcu - użyj jej do szybkiej powtórki przed egzaminem lub kolokwium.

Fiszki i aktywne przypominanie

Zakryj odpowiedź i spróbuj przypomnieć sobie ją na podstawie samego pytania - to najskuteczniejsza forma nauki pojęć, potwierdzona badaniami nad pamięcią.

Analizy materiałów

Każda analiza to prawdziwa, udokumentowana sprawa opisana w czterech wymiarach: kontekst i źródło, metoda pracy, kluczowe ustalenia oraz znaczenie i wpływ.

Planer i biblioteka

Szablony planera są gotowe do wypełnienia odręcznie lub w programie do edycji PDF. Biblioteka zawiera wyłącznie realne, możliwe do odnalezienia pozycje - potraktuj ją jako punkt wyjścia do własnych poszukiwań bibliograficznych, nie jako pełny wykaz literatury przedmiotu.

Spis treści

Rozdział 01	Historia prasy i dziennikarstwa	4
Rozdział 02	Teorie komunikacji	7
Rozdział 03	Teoria dziennikarstwa	10
Rozdział 04	Etyka i deontologia	13
Rozdział 05	Techniki pisanie dziennikarskiego	16
Rozdział 06	Gatunki dziennikarskie	19
Rozdział 07	Zbieranie materiału i weryfikacja źródeł	22
Rozdział 08	Dziennikarstwo śledcze	25
Rozdział 09	Dziennikarstwo danych	28
Rozdział 10	Dziennikarstwo cyfrowe i nowe media	31
Rozdział 11	Prawo prasowe	34
Rozdział 12	Fotoreportaż i język wizualny	37
Rozdział 13	Dziennikarstwo telewizyjne i radiowe	40
Rozdział 14	Komunikacja polityczna i wybory	43
Część II	Fiszki pojęciowe	46

Spis treści (cd.)

Część III Analizy materiałów dziennikarskich	53
Część IV Planer organizacyjny	74
Część V Biblioteka źródeł	89
* Podsumowanie i plan nauki	100

ROZDZIAŁ 01

Historia prasy i dziennikarstwa

Od rzymskiej Acta Diurna po dziennikarstwo cyfrowe: prasa, zawód i władza.

2 notatki w tym rozdziale

Od pierwszych gazet do prasy masowej

Początki informowania publicznego

Jeszcze przed powstaniem nowoczesnej gazety społeczeństwa wymieniały informacje: rzymskie Acta Diurna (I w. p.n.e.) ogłaszano publicznie na forach, a weneckie avvisi z XVI wieku krążyły w formie rękopisów z wiadomościami handlowymi. Przełomem był wynalazek druku Gutenberga (ok. 1450), który umożliwił masowe powielanie tekstów. Pierwsze regularne gazety drukowane pojawiły się na początku XVII wieku - Relation (Strasburg, 1605) i Gazette de France (1631).

Prasa masowa XIX wieku

Amerykańska penny press (New York Sun, 1833) zapoczątkowała dziennikarstwo masowe, finansowane głównie z reklam i skierowane do szerokiego, miejskiego odbiorcy. Rozwój maszyn rotacyjnych i telegrafu pozwolił zwiększyć nakłady i przyspieszyć obieg informacji na niespotykaną wcześniej skalę.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Acta Diurna i weneckie avvisi
- Druk Gutenberga (ok. 1450)
- Pierwsze gazety: Relation (1605), Gazette de France (1631)
- Penny press: New York Sun (1833)

Prasa w Polsce i dziennikarstwo XX wieku

Polska prasa przedwojenna i powojenna

Merkuriusz Polski Ordynaryjny (1661) uznawany jest za pierwszą polską gazetę. W okresie zaborów prasa pełniła funkcję narzędzia oporu narodowego i podtrzymywania tożsamości kulturowej. W PRL obowiązywała cenzura przewencyjna, a niezależne treści krążyły w drugim obiegu wydawniczym, poza oficjalną kontrolą państwa.

Transformacja po 1989 roku

Zniesienie cenzury w 1990 roku otworzyło drogę do powstania wolnego rynku prasowego. Nastąpiła prywatyzacja tytułów oraz wejście zagranicznych koncernów medialnych na polski rynek, co diametralnie zmieniło strukturę własności i model finansowania mediów w kraju.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Mercuriusz Polski Ordynaryjny (1661)
- Cenzura przewencyjna i drugi obieg w PRL
- Zniesienie cenzury w 1990 roku
- Prywatyzacja i inwestorzy zagraniczni po 1989

ROZDZIAŁ 02

Teorie komunikacji

Klasyczne modele komunikowania masowego oraz krytyczne spojrzenie na rolę mediów w społeczeństwie.

2 notatki w tym rozdziale

Klasyczne modele komunikowania masowego

Model Lasswella i teoria strzykawki

Harold Lasswell (1948) opisał komunikację formułą: kto mówi co, jakim kanałem, do kogo, z jakim skutkiem. Wczesna teoria strzykawki (kuli) zakładała bezpośredni, silny wpływ mediów na bierną, jednorodną publiczność, traktowaną jako łatwy cel przekazu.

Teoria ograniczonych efektów i dwustopniowy przepływ

Badania Paula Lazarsfelda nad kampaniami wyborczymi wykazały, że wpływ mediów jest filtrowany przez liderów opinii - osoby o dużym autorytecie społecznym, które pośredniczą między mediami a resztą odbiorców. Model ten, zwany dwustopniowym przepływem komunikacji, osłabił tezę o wszechmocy mediów masowych.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Model Lasswella (1948)
- Teoria strzykawki / kuli
- Dwustopniowy przepływ komunikacji (Lazarsfeld)
- Liderzy opinii jako filtr wpływu

Sfera publiczna i szkoła frankfurcka

Habermas i sfera publiczna

Jürgen Habermas opisał powstanie mieszczańskiej sfery publicznej w XVIII wieku jako przestrzeni racjonalnej debaty obywateli, oddzielonej od władzy państwowej i logiki rynku. Jego zdaniem postępująca komercjalizacja mediów prowadzi do stopniowej erozji tej przestrzeni na rzecz rozrywki i public relations.

Krytyka przemysłu kulturowego

Theodor Adorno i Max Horkheimer, przedstawiciele szkoły frankfurckiej, krytykowali media masowe jako przemysł kulturowy - system standaryzujący treści kulturowe do postaci łatwo przyswajalnych produktów, neutralizujący krytyczne myślenie odbiorców i utrwalający istniejący porządek społeczny.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Sfera publiczna Habermasa
- Racjonalna debata mieszczańska
- Przemysł kulturowy (Adorno, Horkheimer)
- Komercjalizacja a erozja debaty publicznej

ROZDZIAŁ 03

Teoria dziennikarstwa

Gatekeeping, agenda-setting i newsmaking - jak redakcje decydują, co staje się wiadomością.

2 notatki w tym rozdziale

Gatekeeping i selekcja informacji

Kurt Lewin i pierwsze badania nad gatekeepingiem

Pojęcie gatekeepingu wprowadził Kurt Lewin (1947), opisując przepływ informacji przez bramy kontrolowane przez osoby decyzyjne. David Manning White (1950) zastosował tę koncepcję do redakcji gazet, pokazując jak subiektywne kryteria redaktora depeszowego decydują o tym, które wiadomości trafiają do druku.

Współczesny gatekeeping w erze cyfrowej

Dziś rolę bramkarzy pełnią również algorytmy platform społecznościowych i wyszukiwarek internetowych, decydujące o widoczności treści niezależnie od decyzji tradycyjnych redakcji. Zmienia to fundamentalnie sposób, w jaki informacje docierają do odbiorców.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Kurt Lewin (1947) - pojęcie gatekeepingu
- David Manning White (1950) - redaktor depeszowy
- Algorytmy jako nowi bramkarze
- Widoczność treści w mediach społecznościowych

Agenda-setting i newsmaking

Teoria agenda-setting

Maxwell McCombs i Donald Shaw (1972) wykazali, że media nie mówią ludziom, co mają myśleć, ale skutecznie narzucają, o czym mają myśleć, ustalając hierarchię ważności tematów obecnych w debacie publicznej poprzez częstotliwość i eksponowanie ich w przekazie.

Newsmaking i wartość informacyjna

Teoria newsmakingu bada, jak zdarzenia stają się wiadomościami na podstawie kryteriów wartości informacyjnej (news values), takich jak aktualność, bliskość, konflikt, znaczenie społeczne czy udział znanych osób publicznych.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Agenda-setting (McCombs, Shaw, 1972)
- Hierarchia ważności tematów
- Kryteria wartości informacyjnej (news values)
- Aktualność, bliskość, konflikt, znaczenie

ROZDZIAŁ 04

Etyka i deontologia

Zasady zawodowe, konflikt interesów i ochrona źródeł informacji w codziennej pracy dziennikarza.

2 notatki w tym rozdziale

Podstawowe zasady etyki dziennikarskiej

Prawda, rzetelność i bezstronność

Karta Etyczna Mediów (1995) oraz zawodowe kodeksy etyczne wskazują prawdziwość, rzetelność, bezstronność i poszanowanie dóbr osobistych jako filary pracy dziennikarza. Oddzielenie informacji od komentarza pozwala odbiorcy samodzielnie ocenić przedstawione fakty.

Konflikt interesów i niezależność

Dziennikarz powinien ujawniać powiązania mogące wpłynąć na obiektywizm materiału oraz unikać przyjmowania korzyści od źródeł lub podmiotów, o których pisze. Niezależność od reklamodawców i grup nacisku jest warunkiem zaufania odbiorców.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Karta Etyczna Mediów (1995)
- Prawda, rzetelność, bezstronność
- Ujawnianie konfliktu interesów
- Niezależność od źródeł i reklamodawców

Anonimowość źródeł i ochrona informatorów

Kiedy chronić tożsamość źródła

Anonimowość przyznaje się źródłom narażonym na realne ryzyko - utratę pracy lub zagrożenie bezpieczeństwa osobistego - a nie dla wygody dziennikarza. Decyzję o udzieleniu anonimowości powinien znać i akceptować przełożony w redakcji, zgodnie z wewnętrznymi procedurami.

Tajemnica dziennikarska w prawie polskim

Prawo prasowe chroni tajemnicę dziennikarską, pozwalając nieujawniać danych umożliwiających identyfikację informatora, z wyjątkami określonymi ustawowo, np. na żądanie sądu w ściśle wskazanych, poważnych sprawach karnych.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Anonimowość dla realnego ryzyka, nie wygody
- Akceptacja przełożonego redakcyjnego
- Tajemnica dziennikarska w prawie prasowym
- Wyjątki ustawowe od ochrony źródła

ROZDZIAŁ 05

Techniki pisania dziennikarskiego

Lead, odwrócona piramida i zasady jasnego, precyzyjnego stylu redakcyjnego.

2 notatki w tym rozdziale

Lead i odwrócona piramida

Budowa leadu

Lead, czyli pierwszy akapit tekstu, powinien odpowiadać na pytania kto, co, gdzie, kiedy, dlaczego i jak, podając najważniejszą informację od razu, bez zbędnego wstępu czy budowania napięcia typowego dla prozy literackiej.

Odwrócona piramida informacyjna

Klasyczna struktura wiadomości układa informacje od najważniejszych do najmniej istotnych. Pozwala to czytelnikowi, a także redaktorowi skracającemu tekst pod kątem miejsca w wydaniu, uzyskać sedno sprawy nawet po przeczytaniu wyłącznie pierwszych akapitów.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Lead: kto, co, gdzie, kiedy, dlaczego, jak
- Odwrócona piramida informacyjna
- Najważniejsze informacje na początku
- Ułatwia skracanie tekstu przez redakcję

Styl redakcyjny i jasność języka

Prostota i konkret

Dobry tekst dziennikarski unika żargonu, długich zdań podrzędnie złożonych i nadużywania strony biernej. Konkretnie liczby, nazwiska i cytaty budują wiarygodność materiału skuteczniej niż ogólnikowe stwierdzenia.

Standardy redakcyjne (stylebooki)

Duże redakcje, takie jak Associated Press czy Reuters, stosują szczegółowe księgi stylu regulujące pisownię nazw własnych, skrótów, liczb i tytułów zawodowych, zapewniając spójność językową w całej publikacji, niezależnie od liczby autorów.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Unikanie żargonu i strony biernej
- Konkretnie liczby i cytaty budują wiarygodność
- Stylebooki: AP Stylebook, Reuters Handbook
- Spójność językowa całej redakcji

ROZDZIAŁ 06

Gatunki dziennikarskie

Od suchej informacji po reportaż literacki - przegląd form wypowiedzi prasowej.

2 notatki w tym rozdziale

Gatunki informacyjne: wiadomość, notatka, sprawozdanie

Wiadomość i notatka prasowa

Najkrótsze gatunki informacyjne przekazują suche fakty bez komentarza, w oparciu o zasadę odwróconej piramidy. Notatka prasowa jest zwykle krótsza i mniej rozbudowana niż pełna wiadomość, ograniczona często do jednego lub dwóch zdań.

Sprawozdanie i relacja

Sprawozdanie opisuje przebieg wydarzenia, np. konferencji, obrad czy zawodów sportowych, w porządku chronologicznym lub tematycznym, zachowując obiektywizm i dystans autora wobec opisywanych faktów.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Wiadomość - odwrócona piramida
- Notatka prasowa - forma skrócona
- Sprawozdanie - chronologia wydarzenia
- Obiektywizm i dystans autora

Gatunki publicystyczne: felieton, komentarz, reportaż

Felieton i komentarz

Gatunki publicystyczne dopuszczają subiektywną ocenę i osobisty styl autora. Komentarz odnosi się wprost do bieżących wydarzeń i prezentuje jasno określone stanowisko, felieton natomiast często korzysta z ironii, dygresji i swobodniejszej formy literackiej.

Reportaż jako gatunek pogranicza

Reportaż łączy rzetelność faktograficzną z literacką narracją, budując scenę, bohaterów i dramaturgię wyłącznie na podstawie zweryfikowanych faktów, bez fikcjonalizacji przedstawianych wydarzeń.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Felieton - subiektywność, ironia, dygresja
- Komentarz - ocena bieżących wydarzeń
- Reportaż - fakty połączone z narracją literacką
- Brak fikcjonalizacji zdarzeń

ROZDZIAŁ 07

Zbieranie materiału i weryfikacja źródeł

Rodzaje źródeł, zasada dwóch źródeł i praktyczne metody sprawdzania informacji.

2 notatki w tym rozdziale

Rodzaje źródeł dziennikarskich

Źródła osobowe i dokumentowe

Źródła osobowe - eksperci, świadkowie, urzędnicy - dostarczają wypowiedzi i kontekstu. Źródła dokumentowe, takie jak raporty, akta czy statystyki, dają twarde dane możliwe do zweryfikowania niezależnie od pojedynczego rozmówcy.

Zasada dwóch źródeł

Standardowa praktyka redakcyjna wymaga potwierdzenia kluczowego faktu przez co najmniej dwa niezależne, wiarygodne źródła przed publikacją, szczególnie w materiałach o poważnych konsekwencjach dla opisywanych osób.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Źródła osobowe wobec dokumentowych
- Eksperci, świadkowie, urzędnicy
- Raporty, akta, statystyki
- Zasada dwóch niezależnych źródeł

Weryfikacja informacji w praktyce

Metoda SIFT

Stop - zatrzymaj się przed udostępnieniem; Investigate the source - sprawdź autora; Find better coverage - poszukaj innych źródeł tematu; Trace claims - dotrzyj do pierwotnego kontekstu cytatu lub danych. To prosta sekwencja stosowana przy szybkiej weryfikacji treści.

Czerwone flagi dezinformacji

Informacja pojawiająca się tylko w jednym miejscu, wywołująca silne emocje, naciskająca na natychmiastowe udostępnienie lub idealnie pasująca do uprzedzeń odbiorcy powinna wzbudzić szczególną czujność dziennikarza.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Metoda SIFT
- Stop, Investigate, Find, Trace
- Jedno źródło to sygnał ostrzegawczy
- Emocje i pośpiech jako czerwone flagi

ROZDZIAŁ 08

Dziennikarstwo śledcze

Metody pracy nad materiałami ujawniającymi nadużycia władzy i korupcję.

2 notatki w tym rozdziale

Cechy i metody dziennikarstwa śledczego

Cel i skala śledztwa

Dziennikarstwo śledcze bada nadużycia władzy, korupcję i naruszenia prawa poprzez długotrwałą, samodzielną pracę researcherską, prowadzoną często wbrew woli podmiotów opisywanych w materiale, wymagającą miesięcy lub lat pracy.

Praca z dokumentami i informatorami

Kluczowe metody to analiza dokumentów finansowych i urzędowych, budowanie sieci powiązań pomiędzy osobami i instytucjami oraz praca z informatorami, wymagająca szczególnej ochrony ich tożsamości i bezpieczeństwa.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Badanie nadużyć władzy i korupcji
- Długotrwała, samodzielna praca researcherska
- Analiza dokumentów finansowych i urzędowych
- Ochrona tożsamości informatorów

Konsorcja śledcze i dziennikarstwo transgraniczne

ICIJ i modele współpracy

Międzynarodowe Konsorcjum Dziennikarzy Śledczych (ICIJ) koordynowało analizę wielkich wycieków dokumentów, takich jak Panama Papers czy Pandora Papers, angażując setki dziennikarzy z dziesiątek krajów, pracujących równolegle nad tym samym materiałem.

Bezpieczeństwo operacyjne

Praca nad wrażliwymi dokumentami wymaga szyfrowanej komunikacji, bezpiecznego przechowywania danych oraz ścisłej koordynacji terminu publikacji pomiędzy wszystkimi zaangażowanymi redakcjami na świecie.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- ICIJ - Międzynarodowe Konsorcjum Dziennikarzy Śledczych
- Panama Papers, Pandora Papers
- Setki dziennikarzy, dziesiątki krajów
- Szyfrowana komunikacja i koordynacja publikacji

ROZDZIAŁ 09

Dziennikarstwo danych

Jak zamieniać zbiory danych w zrozumiałą, rzetelną historię dla odbiorcy.

2 notatki w tym rozdziale

Podstawy dziennikarstwa opartego na danych

Od danych do historii

Dziennikarstwo danych zaczyna się od pozyskania zbioru danych - z rejestrów publicznych, danych rządowych lub własnych badań - a kończy na znalezieniu w nich historii wartej opowiedzenia odbiorcy, po ich oczyszczeniu i analizie.

Narzędzia podstawowe

Arkusze kalkulacyjne, język zapytań SQL oraz proste narzędzia wizualizacyjne pozwalają dziennikarzowi bez wykształcenia programistycznego przeprowadzić podstawową analizę średniej wielkości zbioru danych.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Pozyskanie, oczyszczenie, analiza danych
- Rejestry publiczne i dane rządowe
- Arkusze kalkulacyjne i SQL
- Znalezienie historii w danych

Wizualizacja danych w dziennikarstwie

Zasady czytelnej wizualizacji

Wykres powinien pokazywać jedną, jasną tezę. Oś Y zaczynająca się od zera, czytelne opisy osi oraz wyraźne podanie źródła danych to minimum uczciwej wizualizacji dziennikarskiej.

Pułapki wprowadzające w błąd

Ucięta oś, niewspółmierne skale, pomijanie niewygodnych danych czy mylenie korelacji z przyczynowością to najczęstsze błędy zniekształcające przekaz wykresu, celowo lub przez niedbałość autora.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Jedna jasna teza na wykres
- Oś Y zaczynająca się od zera
- Źródło danych zawsze widoczne
- Korelacja to nie to samo co przyczynowość

ROZDZIAŁ 10

Dziennikarstwo cyfrowe i nowe media

Redakcja wielokanałowa, analityka odbiorców i zależność od algorytmów platform.

2 notatki w tym rozdziale

Redakcja w erze mediów cyfrowych

Multiplatformowość

Współczesna redakcja publikuje ten sam materiał w różnych formatach - tekst, wideo, podcast, grafika - dostosowanych do platformy dystrybucji: strony własnej, mediów społecznościowych czy aplikacji mobilnej.

Analityka i zaangażowanie odbiorców

Redakcje cyfrowe monitorują wskaźniki takie jak czas czytania, współczynnik odrzuceń czy liczba udostępnień, by rozumieć, które tematy i formaty najlepiej trafiają do odbiorców, nie rezygnując przy tym z misji informacyjnej.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Publikacja: tekst, wideo, podcast, grafika
- Dostosowanie do platformy dystrybucji
- Analityka: czas czytania, udostępnienia
- Równowaga między klikalnością a misją

SEO redakcyjne i algorytmy platform

Optymalizacja pod wyszukiwarki

Tytuły, śródtytuły i pierwsze akapity artykułu wpływają na widoczność materiału w wynikach wyszukiwania. SEO redakcyjne łączy te wymogi z zachowaniem rzetelności i unikaniem clickbaitu wprowadzającego czytelnika w błąd.

Zależność od algorytmów platform

Zmiana algorytmu dużej platformy społecznościowej lub wyszukiwarki może z dnia na dzień radykalnie zmienić ruch na stronie redakcji, co rodzi istotne pytania o niezależność mediów od firm technologicznych.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- SEO: tytuły, śródtytuły, pierwsze akapity
- Rzetelność kontra clickbait
- Zależność ruchu od algorytmów platform
- Ryzyko utraty niezależności redakcyjnej

ROZDZIAŁ 11

Prawo prasowe

Konstytucyjne gwarancje wolności prasy, ochrona danych i dostęp do informacji publicznej.

2 notatki w tym rozdziale

Podstawy prawa prasowego w Polsce

Konstytucyjne gwarancje wolności prasy

Artykuły 14 i 54 Konstytucji RP gwarantują wolność prasy i innych środków społecznego przekazu oraz wolność wyrażania poglądów i pozyskiwania informacji przez obywateli.

Ustawa Prawo prasowe (1984)

Reguluje między innymi obowiązek sprostowania, prawo dziennikarzy do informacji publicznej, ochronę tajemnicy dziennikarskiej oraz odpowiedzialność redaktora naczelnego za treści publikowane w danym tytule.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Art. 14 i 54 Konstytucji RP
- Ustawa Prawo prasowe z 1984 roku
- Obowiązek sprostowania
- Odpowiedzialność redaktora naczelnego

Ochrona danych osobowych i dostęp do informacji publicznej

RODO a praca dziennikarska

Przetwarzanie danych osobowych w celach dziennikarskich korzysta ze szczególnych wyłączeń w RODO i polskiej ustawie o ochronie danych osobowych, ale nie zwalnia dziennikarza z obowiązku wważenia interesu publicznego wobec prywatności osób opisywanych.

Dostęp do informacji publicznej

Ustawa o dostępie do informacji publicznej z 2001 roku pozwala każdemu, w tym dziennikarzom, żądać od organów władzy i instytucji publicznych ujawnienia informacji o ich działalności w określonym ustawowo terminie.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- RODO i wyłączenia dziennikarskie
- Wążenie interesu publicznego i prywatności
- Ustawa o dostępie do informacji publicznej (2001)
- Ustawowy termin odpowiedzi organów władzy

ROZDZIAŁ 12

Fotoreportaż i język wizualny

Kompozycja obrazu, etyka fotografowania oraz weryfikacja autentyczności zdjęć.

2 notatki w tym rozdziale

Kompozycja i etyka fotoreportażu

Zasady kompozycji obrazu

Reguła trzech podziałów, prowadzenie linii kompozycyjnych oraz świadome kadrowanie budują czytelną i angażującą fotografię prasową, wspierając - a nie zastępując - opowiadaną historię.

Etyka fotografowania cierpienia i tragedii

Fotoreporter musi ważyć wartość informacyjną zdjęcia z godnością osób fotografowanych, unikając sensacjonalizmu i wtórnej traumatyzacji ofiar zdarzeń, o których relacjonuje.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Reguła trzech podziałów
- Kadrowanie wspiera historię
- Godność osób fotografowanych
- Unikanie sensacjonalizmu

Autentyczność obrazu w epoce cyfrowej

Granice obróbki zdjęć prasowych

Standardy redakcyjne, takie jak zasady World Press Photo, dopuszczają podstawową korektę koloru i kadrowanie, ale zabraniają dodawania lub usuwania elementów zmieniających treść informacyjną zdjęcia.

Weryfikacja pochodzenia zdjęcia

Wyszukiwanie wizerunkowe (reverse image search) i analiza metadanych pozwalają ustalić, czy zdjęcie faktycznie pochodzi z miejsca i czasu, jakie deklaruje źródło je udostępniające.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- World Press Photo - standardy obróbki
- Zakaz dodawania lub usuwania elementów
- Wyszukiwanie wizerunkowe
- Analiza metadanych zdjęcia

ROZDZIAŁ 13

Dziennikarstwo telewizyjne i radiowe

Warsztat reportera telewizyjnego oraz specyfika pracy w radiu jako medium żywego słowa.

2 notatki w tym rozdziale

Warsztat reportera telewizyjnego

Scenariusz i zapowiedź materiału

Materiał telewizyjny wymaga scenariusza łączącego obraz, dźwięk i narrację (voice-over) w spójną całość, zwykle znacznie krótszą niż odpowiadający jej materiał pisany dla prasy lub internetu.

Rola operatora i montażu

Współpraca reportera z operatorem kamery i montażystą decyduje o tempie, dramaturgii i emocjonalnym oddziaływaniu materiału, wykraczając daleko poza samą treść wypowiedzi bohaterów.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Scenariusz łączący obraz, dźwięk, narrację
- Voice-over i tempo materiału
- Współpraca z operatorem i montażystą
- Dramaturgia budowana obrazem

Radio jako medium żywego słowa

Siła głosu i dźwięku

Radio buduje obraz wyłącznie za pomocą dźwięku - głosu, tonu, pauzy i dźwięków otoczenia - co wymaga od reportera szczególnej precyzji językowej i umiejętności budowania napięcia samym słowem, bez wsparcia obrazu.

Relacja na żywo i improwizacja

Reporter radiowy musi umieć płynnie improwizować podczas relacji na żywo, zachowując przy tym rzetelność i unikając spekulacji w sytuacjach niepewności informacyjnej, gdy fakty dopiero się wyjaśniają.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Dźwięk jako jedyny nośnik obrazu
- Precyzja językowa i tempo mówienia
- Relacja na żywo i improwizacja
- Unikanie spekulacji w niepewności

ROZDZIAŁ 14

Komunikacja polityczna i wybory

Zasady rzetelnego relacjonowania kampanii wyborczych i mechanizmy dezinformacji politycznej.

2 notatki w tym rozdziale

Zasady relacjonowania kampanii wyborczych

Równowaga i proporcjonalność

Rzetelne relacjonowanie wyborów wymaga proporcjonalnego czasu antenowego i przestrzeni redakcyjnej dla głównych komitetów, z jasnym oddzieleniem materiałów redakcyjnych od płatnych reklam politycznych.

Sondaże i ich interpretacja

Dziennikarz powinien podawać metodologię sondażu - wielkość próby, margines błędu, datę realizacji - i unikać przedstawiania pojedynczego sondażu jako pewnego prognostyku wyniku wyborów.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Proporcjonalny czas antenowy
- Oddzielenie redakcji od reklamy politycznej
- Metodologia sondażu: próba, błąd, data
- Sondaż to nie pewna prognoza

Dezinformacja i polaryzacja w komunikacji politycznej

Mechanizmy dezinformacji politycznej

Kampanie dezinformacyjne wykorzystują emocjonalne, uproszczone narracje rozpowszechniane przez sieci powiązanych kont, celowo utrudniając odróżnienie treści autentycznych od sterowanych przez zewnętrzne podmioty.

Rola dziennikarza w polaryzacji

Dziennikarz relacjonujący spory polityczne powinien unikać fałszywej równowagi, czyli przedstawiania stanowisk mniejszościowych jako równorzędnych faktom naukowym, przy jednoczesnym rzetelnym oddawaniu realnych kontrowersji.

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY

- Emocjonalne, uproszczone narracje
- Sieci powiązanych kont
- Fałszywa równowaga w relacjonowaniu
- Rzetelne oddawanie realnych kontrowersji

CZĘŚĆ II

Fiszki pojęciowe

Szybkie powtórki kluczowych pojęć z teorii, etyki, warsztatu i prawa prasowego.

92 fiszek w tej części

Historia i teorie komunikacji

Pytanie / odpowiedź

P: Czym była Acta Diurna?

O: Rzymskie codzienne ogłoszenia publiczne, uznawane za pierwowzór gazety.

P: Kto wynalazł prasę z ruchomą czcionką?

O: Johannes Gutenberg, ok. 1450 roku w Moguncji.

P: Co to jest penny press?

O: Tania, masowa prasa amerykańska XIX wieku finansowana głównie z reklam.

P: Jaka była pierwsza polska gazeta?

O: Merkuriusz Polski Ordynaryjny, wydawany od 1661 roku.

P: Czym jest model Lasswella?

O: Formuła opisująca komunikację: kto mówi co, jakim kanałem, do kogo, z jakim skutkiem.

P: Na czym polegała teoria strzykawki?

O: Zakładała bezpośredni, silny wpływ mediów na bierną publiczność.

P: Co to dwustopniowy przepływ komunikacji?

O: Model pokazujący, że wpływ mediów jest filtrowany przez liderów opinii.

P: Jakie było znaczenie badań Lazarsfelda?

O: Wykazały ograniczone, filtrowane oddziaływanie mediów masowych na odbiorców.

P: Czym jest sfera publiczna według Habermasa?

O: Przestrzeń racjonalnej debaty obywateli, oddzielona od władzy i rynku.

P: Co to przemysł kulturowy?

O: Pojęcie szkoły frankfurckiej opisujące standaryzację i komercjalizację treści medialnych.

P: Kim byli Adorno i Horkheimer?

O: Przedstawiciele szkoły frankfurckiej krytykujący media masowe jako przemysł kulturowy.

P: Czym jest cenzura prewencyjna?

O: Kontrola treści przed publikacją, praktykowana między innymi w PRL.

P: Co oznaczał drugi obieg w PRL?

O: Nielegalne, niezależne od cenzury wydawnictwa i prasę podziemną.

P: Kiedy zniesiono cenzurę w Polsce?

O: W 1990 roku, wraz z transformacją ustrojową.

P: Co oznacza teza McLuhana - przekaźnik jest przekazem?

O: Forma medium wpływa na odbiór treści bardziej niż sama treść.

P: Co bada teoria uses and gratifications?

O: Powody, dla których odbiorcy aktywnie wybierają i wykorzystują media.

Teoria dziennikarstwa: gatekeeping, agenda-setting, newsmaking

Pytanie / odpowiedź

P: Kto wprowadził pojęcie gatekeepingu?

O: Kurt Lewin, w 1947 roku.

P: Co badał David Manning White?

O: Subiektywność decyzji redaktora depeszowego przy selekcji wiadomości.

P: Kim są dziś nowi bramkarze informacji?

O: Algorytmy platform społecznościowych i wyszukiwarek internetowych.

P: Co to agenda-setting?

O: Teoria mówiąca, że media narzucają, o czym ludzie myślą, ustalając hierarchię tematów.

P: Kto sformułował teorię agenda-setting?

O: Maxwell McCombs i Donald Shaw, w 1972 roku.

P: Czym są news values?

O: Kryteria decydujące, czy zdarzenie stanie się wiadomością - aktualność, bliskość, konflikt.

P: Co to framing?

O: Sposób ujęcia tematu podkreślający wybrane aspekty kosztem innych.

P: Czym jest agenda-cutting?

O: Pomijanie tematów niewygodnych lub niepasujących do linii redakcyjnej.

P: Co oznacza spirala milczenia?

O: Skłonność ludzi do ukrywania opinii mniejszościowych z obawy przed izolacją.

P: Kto sformułował teorię spirali milczenia?

O: Elisabeth Noelle-Neumann.

P: Czym jest teoria kultuwacji?

O: Teoria mówiąca, że długotrwała ekspozycja na media kształtuje postrzeganie rzeczywistości.

P: Co to newsmaking?

O: Proces społecznego konstruowania wiadomości wewnątrz redakcji.

P: Czym jest rutyna redakcyjna?

O: Powtarzalne procedury i nawyki pracy wpływające na to, co staje się wiadomością.

P: Czym różni się agenda publiczna od agendy medialnej?

O: Zestaw tematów ważnych dla społeczeństwa wobec tematów eksponowanych przez media.

Etyka i prawo prasowe

Pytanie / odpowiedź

P: Co zawiera Karta Etyczna Mediów?

O: Zasady prawdy, obiektywizmu, oddzielenia informacji od komentarza i szacunku wobec osób.

P: Kiedy podpisano Kartę Etyczną Mediów?

O: W 1995 roku.

P: Kiedy chronić anonimowość źródła?

O: Gdy ujawnienie tożsamości naraża je na realne ryzyko.

P: Co to tajemnica dziennikarska?

O: Prawo do nieujawniania danych umożliwiających identyfikację informatora.

P: Jakie artykuły Konstytucji RP gwarantują wolność prasy?

O: Artykuły 14 i 54.

P: Kiedy uchwalono polską ustawę Prawo prasowe?

O: W 1984 roku.

P: Co to obowiązek sprostowania?

O: Wymóg publikacji odpowiedzi osoby, której dotyczyła nieścisła informacja.

P: Kto odpowiada prawnie za treść gazety?

O: Redaktor naczelny.

P: Co reguluje ustawa o dostępie do informacji publicznej?

O: Prawo obywateli i dziennikarzy do żądania informacji od organów władzy.

P: Od kiedy obowiązuje ustawa o dostępie do informacji publicznej?

O: Od 2001 roku.

P: Co to RODO?

O: Unijne rozporządzenie o ochronie danych osobowych.

P: Czy RODO ma wyjątki dla dziennikarzy?

O: Tak, przetwarzanie danych w celach dziennikarskich korzysta ze szczególnych wyłączeń.

P: Co to konflikt interesów w dziennikarstwie?

O: Sytuacja, w której osobiste powiązania mogą wpłynąć na obiektywizm materiału.

P: Czym jest zasada audiatur et altera pars?

O: Zasada wysłuchania także drugiej strony sporu przed publikacją zarzutów.

P: Co to plagiat dziennikarski?

O: Przywłaszczenie cudzego tekstu lub ustaleń bez podania źródła.

P: Czym jest fałszywa równowaga (false balance)?

O: Przedstawianie stanowiska mniejszościowego jako równorzędnego faktom naukowym.

Warsztat pisarski i gatunki dziennikarskie

Pytanie / odpowiedź

P: Z czego składa się dobry lead?

O: Odpowiedzi na pytania kto, co, gdzie, kiedy, dlaczego i jak.

P: Co to odwrócona piramida?

O: Struktura tekstu układająca informacje od najważniejszych do najmniej istotnych.

P: Czym różni się notatka od wiadomości?

O: Notatka jest krótsza i mniej rozbudowana niż pełna wiadomość.

P: Co to sprawozdanie prasowe?

O: Gatunek opisujący przebieg wydarzenia w porządku chronologicznym lub tematycznym.

P: Czym jest felieton?

O: Subiektywny gatunek publicystyczny z osobistym stylem i często ironią autora.

P: Co odróżnia komentarz od felietonu?

O: Komentarz odnosi się wprost do bieżących wydarzeń, felieton jest luźniejszy formalnie.

P: Czym jest reportaż?

O: Gatunek łączący rzetelność faktograficzną z literacką narracją, bez fikcjonalizacji zdarzeń.

P: Co to wywiad rzeka?

O: Rozbudowana forma wywiadu przybierająca postać książki, oparta na wielu rozmowach.

P: Czym jest stylebook?

O: Księga stylu redakcyjnego regulująca pisownię, skróty i format tekstów.

P: Podaj przykład znanego stylebooka.

O: AP Stylebook lub Reuters Handbook of Journalism.

P: Czym jest strona bierna i dlaczego jej unikać?

O: Konstrukcja ukrywająca sprawcę czynności, osłabiająca precyzję tekstu.

P: Co to cytat bezpośredni?

O: Dosłowne przytoczenie wypowiedzi rozmówcy w cudzysłowie.

P: Czym jest parafraza w tekście dziennikarskim?

O: Oddanie sensu wypowiedzi własnymi słowami, bez cudzysłowu.

P: Co to śródtytuł?

O: Krótki nagłówek dzielący dłuższy tekst na czytelne sekcje.

P: Czym jest kicker (zajawka)?

O: Krótki, chwytliwy tekst zachęcający do przeczytania artykułu.

P: Co to tekst typu evergreen?

O: Materiał zachowujący aktualność niezależnie od bieżących wydarzeń.

Weryfikacja informacji i dziennikarstwo śledcze

Pytanie / odpowiedź

P: Co oznacza skrót SIFT w weryfikacji?

O: Stop, Investigate the source, Find better coverage, Trace claims.

P: Ile niezależnych źródeł powinno potwierdzać kluczowy fakt?

O: Co najmniej dwa.

P: Co to reverse image search?

O: Wyszukiwanie wizerunkowe pozwalające znaleźć pochodzenie zdjęcia w sieci.

P: Czym są metadane EXIF?

O: Dane techniczne pliku zdjęcia, np. data, urządzenie, współrzędne.

P: Co to deepfake?

O: Sztucznie wygenerowany, realistyczny obraz lub nagranie przedstawiające zdarzenia, które nie miały miejsca.

P: Czym jest dziennikarstwo śledcze?

O: Badanie nadużyć władzy, korupcji i naruszeń prawa poprzez długotrwałą, samodzielną pracę.

P: Co to ICIJ?

O: Międzynarodowe Konsorcjum Dziennikarzy Śledczych.

P: Podaj przykład śledztwa koordynowanego przez ICIJ.

O: Panama Papers lub Pandora Papers.

P: Czym jest informator (whistleblower)?

O: Osoba ujawniająca poufne informacje o nieprawidłowościach, zwykle z narażeniem siebie.

P: Co to red flag (sygnał ostrzegawczy) w weryfikacji?

O: Cecha informacji budząca podejrzenie co do jej wiarygodności.

P: Czym jest lateral reading?

O: Weryfikowanie źródła poprzez sprawdzenie, co mówią o nim inne, niezależne strony.

P: Co to fact-checking?

O: Proces sprawdzania prawdziwości twierdzeń przed lub po publikacji.

P: Czym jest triangulacja źródeł?

O: Potwierdzanie faktu z kilku niezależnych typów źródeł jednocześnie.

Dane, media cyfrowe, telewizja, radio i polityka

Pytanie / odpowiedź

P: Co to dziennikarstwo danych?

O: Tworzenie materiałów dziennikarskich w oparciu o analizę zbiorów danych.

P: Jakie narzędzie podstawowe wspiera analizę danych?

O: Arkusz kalkulacyjny lub język zapytań SQL.

P: Dlaczego oś Y wykresu powinna zaczynać się od zera?

O: Aby uniknąć sztucznego powiększania różnic między wartościami.

P: Czym różni się korelacja od przyczynowości?

O: Korelacja to współwystępowanie zjawisk, przyczynowość to bezpośredni wpływ jednego na drugie.

P: Co to SEO redakcyjne?

O: Optymalizacja tytułów i tekstu pod kątem widoczności w wyszukiwarkach.

P: Czym jest clickbait?

O: Chwytny, często wprowadzający w błąd tytuł mający skłonić do kliknięcia.

P: Co to multiplatformowość redakcji?

O: Publikowanie tego samego materiału w wielu formatach i kanałach.

P: Czym jest voice-over w materiale telewizyjnym?

O: Narracja lektora nałożona na obraz.

P: Co odróżnia radio od telewizji jako medium?

O: Radio buduje obraz wyłącznie za pomocą dźwięku.

P: Czym jest cisza radiowa (dead air)?

O: Niepożądana przerwa w nadawaniu dźwięku.

P: Co to fałszywa równowaga w relacjonowaniu wyborów?

O: Nadmierne, sztuczne zrównanie stanowisk niewspółmiernych wagą lub wiarygodnością.

P: Jakie dane powinien podać dziennikarz opisujący sondaż?

O: Wielkość próby, margines błędu i datę realizacji badania.

P: Czym jest dezinformacja polityczna?

O: Celowe rozpowszechnianie fałszywych lub mylących informacji w celach politycznych.

P: Co to bot w kontekście dezinformacji?

O: Zautomatyzowane konto symulujące działania prawdziwego użytkownika.

P: Czym jest World Press Photo?

O: Prestiżowy konkurs i zbiór standardów etycznych dla fotografii prasowej.

P: Co to fotoreportaż?

O: Materiał dziennikarski opowiadający historię głównie za pomocą serii zdjęć.

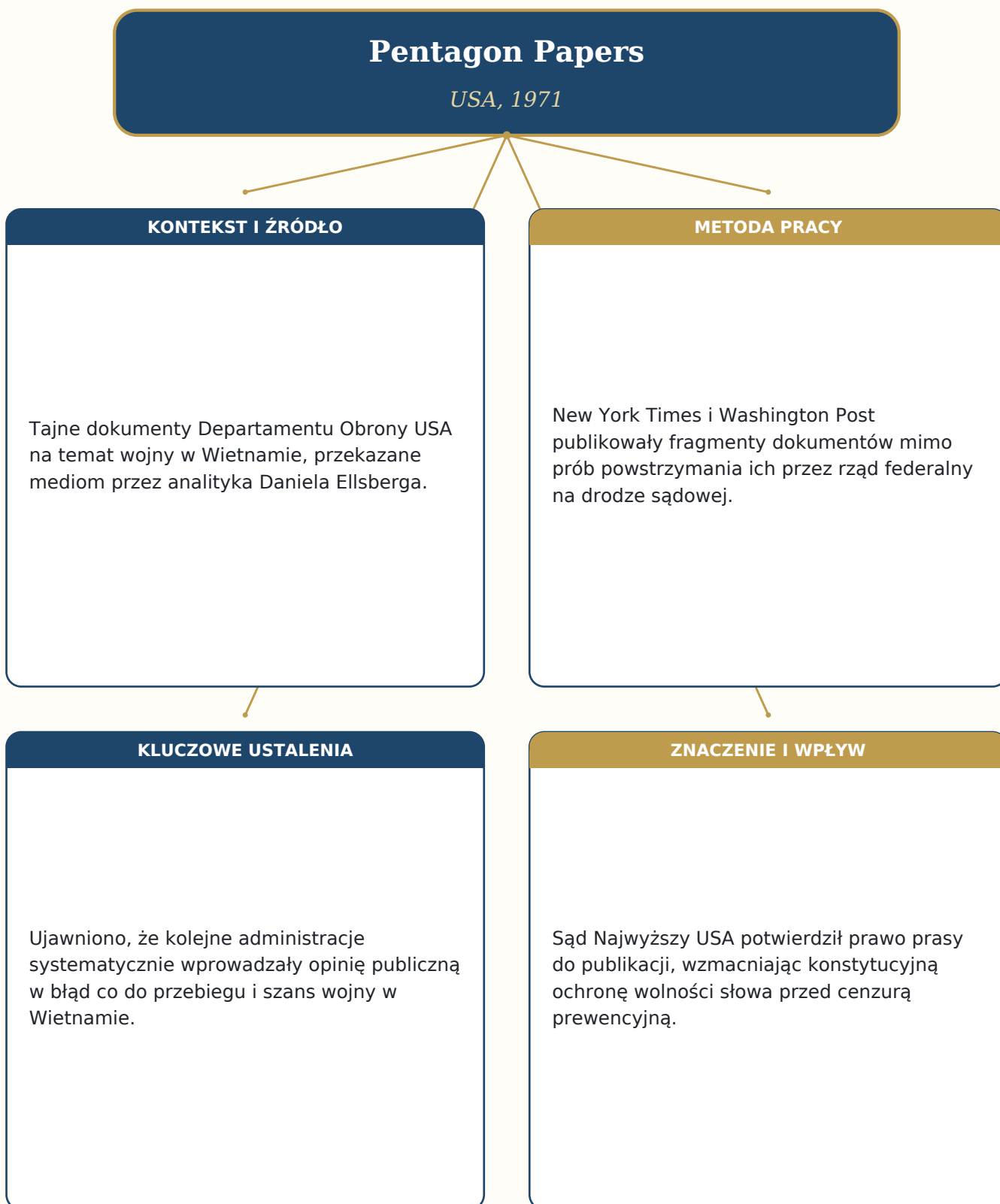
CZĘŚĆ III

Analizy materiałów dziennikarskich

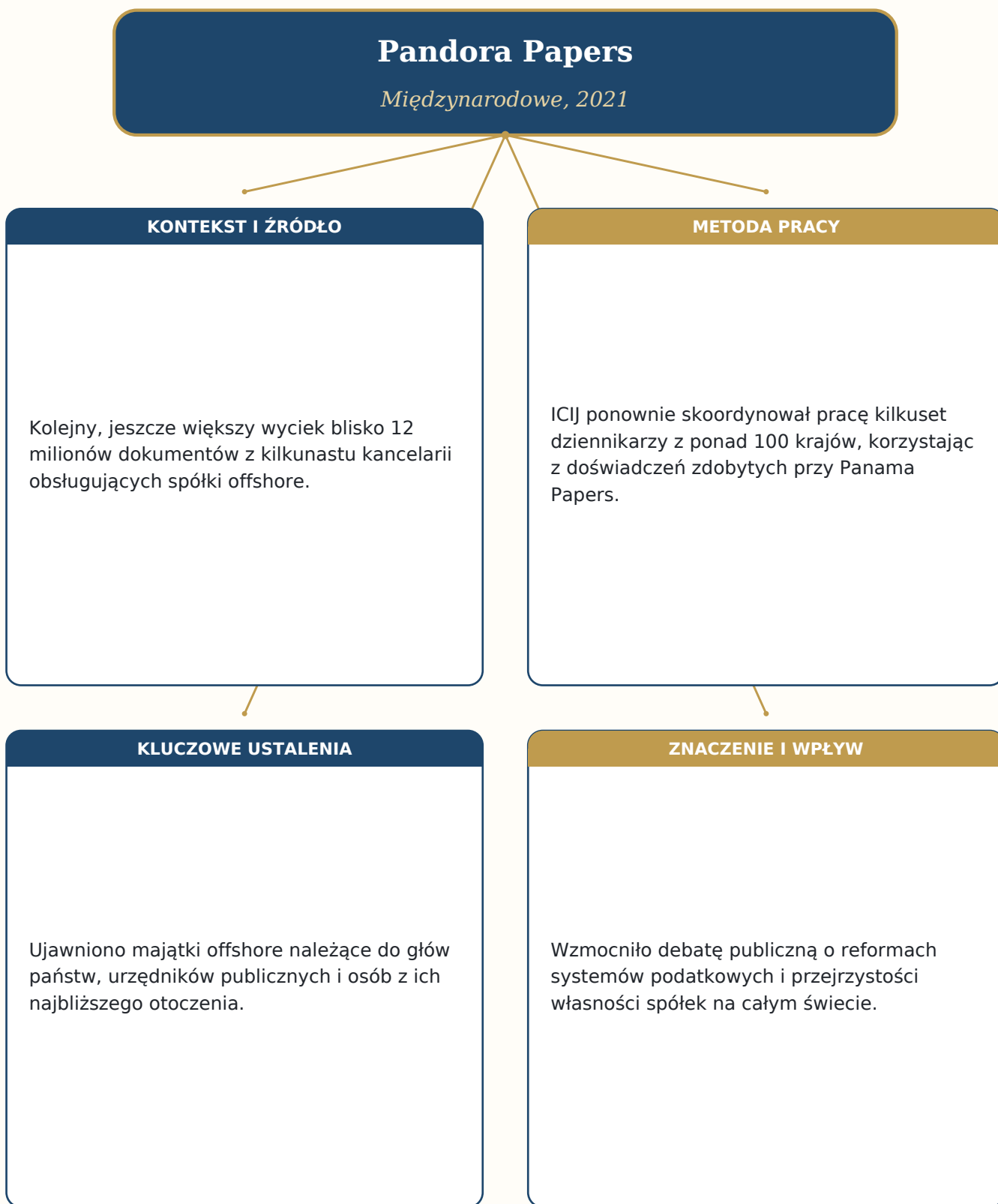
Prawdziwe, udokumentowane sprawy - kontekst, metoda pracy, ustalenia i znaczenie.

20 analiz w tej części

Spotlight - afera nadużyć w Kościele

USA, Boston, 2002

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Zespół śledczy Boston Globe (Spotlight) zbadał wieloletnie ukrywanie nadużyć seksualnych popełnianych przez księży katolickich.

METODA PRACY

Dziennikarze systematycznie analizowali akta sądowe, umowy ugodowe oraz docierali do ofiar i byłych duchownych w wieloletnim śledztwie.

KLUCZOWE USTALENIA

Ujawniono systemowe przenoszenie sprawców między parafiami oraz udział hierarchii kościelnej w zatajaniu sprawy.

ZNACZENIE I WPŁYW

Wywołało falę podobnych śledztw na całym świecie i przyczyniło się do reform wewnątrz Kościoła katolickiego.

Snow Fall - dziennikarstwo multimedialne

USA, The New York Times, 2012

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Reportaż o lawinie w górach Cascade, który stał się przełomowym przykładem cyfrowego opowiadania historii.

METODA PRACY

Połączono tekst reporterski z wideo, animacjami i interaktywną grafiką w jednym, płynnym doświadczeniu czytelniczym w przeglądarce.

KLUCZOWE USTALENIA

Zrekonstruowano dokładny przebieg tragedii oraz decyzje, które doprowadziły do śmierci trzech narciarzy.

ZNACZENIE I WPŁYW

Ukuło termin snowfalling, oznaczający ambitne, multimedialne formaty long-form journalism w redakcjach na całym świecie.

Afera Cambridge Analytica

Wielka Brytania / USA, 2018

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Firma Cambridge Analytica pozyskała dane milionów użytkowników Facebooka bez ich wiedzy, wykorzystując je do profilowania politycznego.

METODA PRACY

The Guardian i The Observer opierały się na relacji informatora, byłego pracownika firmy, oraz na dokumentach wewnętrznych.

KLUCZOWE USTALENIA

Ujawniono wykorzystanie danych osobowych do mikrotargetowania reklam politycznych podczas kampanii wyborczych.

ZNACZENIE I WPŁYW

Wywołało globalną debatę o ochronie danych osobowych i doprowadziło do przesłuchań szefa Facebooka przed Kongresem USA.

Historia Standard Oil

USA, Ida Tarbell, 1902-1904

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Ida Tarbell opublikowała serię artykułów demaskujących praktyki monopolistyczne koncernu naftowego Standard Oil.

METODA PRACY

Wieloletnia, drobiazgowa analiza dokumentów sądowych, akt korporacyjnych i wywiadów z byłymi pracownikami firmy.

KLUCZOWE USTALENIA

Ujawniono nieuczciwe praktyki cenowe i naciski na konkurencję, które doprowadziły do dominacji rynkowej koncernu.

ZNACZENIE I WPŁYW

Przyczyniło się do rozbicia monopolu Standard Oil w 1911 roku i uznawane jest za klasyczny przykład dziennikarstwa śledczego (muckraking).

Reportaż o warunkach pracy w przemyśle mięsnym

USA, Upton Sinclair, 1906

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Powieść reporterska Upton Sinclaira ujawniająca anty-sanitarne warunki panujące w chicagowskich zakładach przetwórstwa mięsnego.

METODA PRACY

Autor pracował incognito w zakładach mięsnych, obserwując bezpośrednio warunki pracy i produkcji przez dłuższy czas.

KLUCZOWE USTALENIA

Opisano rażące zaniedbania higieniczne oraz wyzysk robotników migracyjnych w przemyśle spożywczym.

ZNACZENIE I WPŁYW

Doprowadziło do uchwalenia w USA pierwszych ustaw o kontroli jakości żywności i leków w tym samym roku.

Reportaże Anny Politkowskiej o Czeczenii

Rosja, lata 2000-2006

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Anna Politkowska relacjonowała łamanie praw człowieka podczas wojen czeczeńskich, krytykując działania rosyjskich władz i wojska.

METODA PRACY

Wielokrotne, niebezpieczne wyjazdy w rejon konfliktu oraz bezpośrednie rozmowy z ofiarami i świadkami wydarzeń.

KLUCZOWE USTALENIA

Udokumentowała przypadki tortur, egzekucji pozasądowych i represji wobec ludności cywilnej.

ZNACZENIE I WPŁYW

Jej zamordowanie w 2006 roku stało się symbolem zagrożeń, jakie niesie dziennikarstwo śledcze w reżimach autorytarnych.

Śledztwo Daphne Caruany Galizii

Malta, 2016-2017

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Maltańska dziennikarka śledcza badała korupcję polityczną i powiązania rządu z rajami podatkowymi, w tym wątki z Panama Papers.

METODA PRACY

Prowadziła niezależny blog śledczy, łącząc analizę dokumentów finansowych z siecią lokalnych i międzynarodowych źródeł.

KLUCZOWE USTALENIA

Ujawniła powiązania osób z otoczenia rządu z zagranicznymi spółkami offshore i podejrzenia korupcyjne na wysokim szczeblu.

ZNACZENIE I WPŁYW

Została zamordowana w zamachu bombowym w 2017 roku, co wywołało międzynarodową debatę o ochronie dziennikarzy śledczych w Unii Europejskiej.

Afera Rywina

Polska, 2002-2003

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Gazeta Wyborcza ujawniła propozycję korupcyjną złożoną wydawcy Agorze w zamian za korzystne zmiany w ustawie medialnej.

METODA PRACY

Adam Michnik nagrał i upublicznił rozmowę z Lwem Rywinem, a redakcja zweryfikowała kontekst i wiarygodność nagrania.

KLUCZOWE USTALENIA

Ujawniono próbę wpłynięcia na proces legislacyjny w zamian za korzyści majątkowe, z sugerowanym udziałem osób z najwyższych władz.

ZNACZENIE I WPŁYW

Doprowadziło do powołania sejmowej komisji śledczej i stało się jedną z największych afer korupcyjnych III RP.

Fundacja Reporterów i Frontstory.pl

Polska, działalność od 2018

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Niezależna organizacja non-profit prowadząca śledztwa dziennikarskie w Polsce, publikująca materiały na platformie Frontstory.pl.

METODA PRACY

Praca zespołowa oparta na analizie dokumentów, danych publicznych oraz współpracy z międzynarodowymi konsorcjami śledczymi.

KLUCZOWE USTALENIA

Publikowała materiały dotyczące m.in. inwigilacji obywateli, nadużyć instytucji publicznych i przepływów finansowych.

ZNACZENIE I WPŁYW

Pokazuje model finansowania dziennikarstwa śledczego w Polsce oparty na fundacjach non-profit, niezależny od reklamodawców.

OKO.press - dziennikarstwo weryfikacyjne*Polska, działalność od 2016***KONTEKST I ŹRÓDŁO**

Portal OKO.press specjalizuje się w dziennikarstwie interesu publicznego, weryfikacji wypowiedzi polityków i analizie danych.

METODA PRACY

Regularne sprawdzanie wypowiedzi publicznych względem dostępnych danych, dokumentów i wyroków sądowych.

KLUCZOWE USTALENIA

Publikuje systematyczne analizy dotyczące praworządności, wymiaru sprawiedliwości i polityki społecznej w Polsce.

ZNACZENIE I WPŁYW

Przyczynił się do popularyzacji fact-checkingu jako stałej praktyki redakcyjnej w polskich mediach.

Demagog - fact-checking wypowiedzi publicznych

Polska, działalność od 2014

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Stowarzyszenie Demagog jako jedna z pierwszych organizacji w Polsce systematycznie weryfikuje wypowiedzi polityków i osób publicznych.

METODA PRACY

Zespół analityków sprawdza konkretne twierdzenia względem danych statystycznych, ustaw i oficjalnych dokumentów, przyznając oceny prawdziwości.

KLUCZOWE USTALENIA

Zbudowano bazę tysięcy zweryfikowanych wypowiedzi wykorzystywaną przez media i badaczy komunikacji politycznej.

ZNACZENIE I WPŁYW

Stało się punktem odniesienia dla standardów fact-checkingu politycznego w Polsce i częścią międzynarodowej sieci organizacji weryfikujących fakty.

Konkret24 - jednostka weryfikacyjna TVN24

Polska, działalność od 2019

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Wyspecjalizowany zespół stacji TVN24 zajmujący się weryfikacją informacji krążących w mediach i internecie.

METODA PRACY

Łączy techniki fact-checkingu (analiza dokumentów, danych, wywiadów eksperckich) z narzędziami weryfikacji zdjęć i nagrań wideo.

KLUCZOWE USTALENIA

Regularnie prostuje nieprawdziwe informacje dotyczące polityki, zdrowia publicznego i wydarzeń bieżących.

ZNACZENIE I WPŁYW

Pokazuje, jak duże redakcje telewizyjne włączają dedykowane jednostki weryfikacyjne do codziennej pracy informacyjnej.

Śledztwa gospodarcze Rzeczypospolitej

Polska, wieloletnia praktyka redakcyjnej

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Dział śledczy dziennika Rzeczypospolita specjalizuje się w analizie nieprawidłowości gospodarczych, przetargów publicznych i afer spółek skarbu państwa.

METODA PRACY

Praca oparta na analizie dokumentów finansowych, rejestrów spółek oraz źródłach wewnątrz instytucji publicznych i prywatnych firm.

KLUCZOWE USTALENIA

Ujawniała m.in. nieprawidłowości w przetargach publicznych oraz konflikty interesów w zarządach spółek państwowych.

ZNACZENIE I WPŁYW

Ugruntowało pozycję dziennikarstwa ekonomicznego jako odrębnej, wymagającej specjalizacji gałęzi dziennikarstwa śledczego w Polsce.

Relacjonowanie pandemii COVID-19

Globalnie, 2020-2022

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Media na całym świecie musiały relacjonować szybko zmieniającą się sytuację epidemiologiczną przy dużej niepewności naukowej.

METODA PRACY

Redakcje budowały własne zespoły danych do wizualizacji zachorowań, konsultowały materiały z wirusologami i epidemiologami oraz zmagaly się z falą dezinformacji zdrowotnej.

KLUCZOWE USTALENIA

Wypracowano nowe standardy komunikowania niepewności naukowej odbiorcom oraz szybkiego prostowania medycznej dezinformacji.

ZNACZENIE I WPŁYW

Pokazało kluczową rolę dziennikarstwa danych i fact-checkingu zdrowotnego w sytuacji kryzysu globalnego.

Relacjonowanie kryzysu klimatycznego

Globalnie, praktyka od lat 2010

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Redakcje na całym świecie mierzą się z wyzwaniem opisywania złożonych, długoterminowych zjawisk klimatycznych w sposób zrozumiały dla odbiorcy.

METODA PRACY

Wykorzystanie danych naukowych, wizualizacji zmian temperatur i poziomu mórz oraz reportaży z regionów bezpośrednio dotkniętych zmianami klimatu.

KLUCZOWE USTALENIA

Wypracowano praktyki unikania fałszywej równowagi między konsensusem naukowym a marginalnymi głosami negującymi zmiany klimatu.

ZNACZENIE I WPŁYW

Ukształtowało nowy standard rzetelnego dziennikarstwa naukowego łączącego dane, kontekst i ludzkie historie.

Wywiad Wszystkich Ludzi Prezydenta

USA, książka Boba Woodwarda i Carla Bernsteina, 1974

KONTEKST I ŹRÓDŁO

Książka All the President's Men opisała kulisy śledztwa dziennikarskiego w sprawie Watergate z perspektywy samych reporterów.

METODA PRACY

Autorzy zrekonstruowali własny proces reporterski, w tym pracę z anonimowym informatorem i weryfikację poszlak krok po kroku.

KLUCZOWE USTALENIA

Ujawniono praktyczne metody pracy śledczej - od budowania zaufania źródeł po krzyżową weryfikację informacji.

ZNACZENIE I WPŁYW

Stała się kanonicznym podręcznikiem warsztatu dziennikarstwa śledczego, inspirując kolejne pokolenia reporterów.

CZĘŚĆ IV

Planer organizacyjny

Gotowe szablony do wypełnienia: semestry, egzaminy, praca dyplomowa, portfolio i więcej.

14 szablonów w tej części

Organizacja semestru

Śledź status każdego semestru studiów w jednym miejscu.

Semestr	Zaliczenia (liczba)	Status	Średnia

Wskazówki

- Aktualizuj status po każdej sesji egzaminacyjnej.
- Wpisz status jako: zaplanowany / w trakcie / ukończony.

Organizacja przedmiotów

Rejestruj prowadzącego, punkty ECTS i bieżący postęp każdego przedmiotu.

Przedmiot	Prowadzący	ECTS	Postęp

Wskazówki

- Dodawaj nowy wiersz na początku każdego semestru.

Egzaminy i zaliczenia

Zbiorny kalendarz wszystkich terminów w jednym miejscu.

Data	Przedmiot	Forma	Zakres materiału	Wynik

Wskazówki

- Wpisuj terminy od razu po ich ogłoszeniu przez prowadzącego.

Plan pracy dyplomowej

Rozłóż pracę dyplomową na etapy z terminami i statusem.

Etap	Opis	Termin	Status

Wskazówki

- Typowe etapy: temat, przegląd literatury, metodologia, rozdziały, korekta, obrona.

Plan dużego reportażu

Zaplanuj reportaż od wyboru tematu po oddanie gotowego materiału.

Etap pracy	Zadania	Termin	Ukończono

Wskazówki

- Uwzględnij czas na researching, wywiady, pisanie i redakcję.

Portfolio i CV

Zbiorcza lista publikacji, staży i osiągnięć do wykorzystania w CV lub portfolio.

Data	Tytuł / projekt	Redakcja / miejsce	Typ (tekst/wideo/audio)

Wskazówki

- Dodawaj wpisy na bieżąco - łatwiej niż odtwarzać je przed rekrutacją.

Rejestr lektur

Śledź postęp lektur obowiązkowych i dodatkowych z całego semestru.

Tytuł	Autor	Status	Kluczowe wnioski

Wskazówki

- Zapisuj krótkie notatki od razu po lekturze - ułatwia to naukę przed egzaminem.

Kursy dodatkowe i szkolenia

Rejestruj dodatkowe kursy i warsztaty wzbogacające CV i praktykę zawodową.

Kurs / warsztat	Organizator	Liczba godzin	Certyfikat

Wskazówki

- Warto dokumentować nawet krótkie, jednodniowe warsztaty branżowe.

Harmonogram tygodnia nauki

Zaplanuj tygodniowy podział czasu między teorię, praktykę i odpoczynek.

Dzień	Blok poranny	Blok popołudniowy	Blok wieczorny

Wskazówki

- Zarezerwuj też czas na odpoczynek - to część skutecznej nauki, nie jej przeciwieństwo.

Dziennik monitorowanych materiałów

Zapisuj artykuły, podcasty i materiały śledzone w ramach nauki krytycznego czytania mediów.

Data	Tytuł / medium	Metoda / gatunek	Uwagi krytyczne

Wskazówki

- Zwracaj uwagę na źródła, metodę pracy i ewentualne braki materiału.

Baza źródeł i kontaktów

Buduj własną bazę ekspertów, instytucji i kontaktów przydatnych w pracy redakcyjnej.

Imię i nazwisko / instytucja	Specjalizacja	Kontakt	Obszar tematyczny

Wskazówki

- Aktualizuj dane kontaktowe regularnie - są mniej trwałe niż się wydaje.

Baza tematów prac dyplomowych

Zbieraj pomysły na temat pracy dyplomowej wraz z uzasadnieniem i źródłami wstępnymi.

Pomysł na temat	Uzasadnienie	Wstępne źródła	Priorytet

Wskazówki

- Zapisuj nawet pomysły, które wydają się na razie zbyt ogólne.

Notatnik pomysłów i tematów bieżących

Miejsce na luźne notatki, pomysły na materiały i inspiracje tygodnia.

Data	Pomysł / obserwacja	Źródło inspiracji	Status

Wskazówki

- Zapisuj pomysły od razu - najlepsze tematy często pojawiają się przypadkiem.

Nabory, staże i możliwości rozwoju

Śledź terminy rekrutacji do redakcji, staży i konkursów dziennikarskich.

Nazwa naboru / stażu	Organizacja	Termin zgłoszeń	Status zgłoszenia

Wskazówki

- Ustaw przypomnienie na tydzień przed terminem zgłoszeń.

CZĘŚĆ V

Biblioteka źródeł

Starannie wybrane, prawdziwe i sprawdzalne pozycje - klasyka teorii,
warsztatu, etyki i prawa.

46 pozycji w 10 kategoriach

Teoria komunikacji i mediów

Tomasz Goban-Klas - Media i komunikowanie masowe

Przekrojowe polskie omówienie systemów medialnych, komunikowania masowego i przemian współczesnych mediów.

Walter Lippmann - Opinia publiczna

Klasyczna praca z 1922 roku o stereotypach, opinii publicznej i ograniczeniach wiedzy zapośredniczonej przez media.

Denis McQuail - McQuail's Mass Communication Theory

Standardowy, wielokrotnie wznawiany podręcznik akademicki teorii komunikowania masowego.

Marshall McLuhan - Understanding Media

Wpływowa praca o tym, jak forma medium kształtuje odbiór i społeczne skutki komunikacji.

Jürgen Habermas - Strukturalne przeobrażenia sfery publicznej

Analiza powstania i przemian mieszczańskiej sfery publicznej oraz jej relacji z władzą i rynkiem.

Stuart Hall - Encoding/Decoding

Wpływowy esej o procesie kodowania i odkodowywania znaczeń w przekazach medialnych przez odbiorców.

Neil Postman - Amusing Ourselves to Death

Krytyczna analiza wpływu telewizji na dyskurs publiczny i jakość debaty społecznej.

Pierre Bourdieu - O telewizji

Krótko, krytyczna analiza mechanizmów rządzących telewizją i ich wpływu na pole dziennikarskie.

Teoria i socjologia dziennikarstwa

Gaye Tuchman - Making News: A Study in the Construction of Reality

Klasyczne badanie socjologiczne pokazujące, jak redakcje konstruują wiadomości jako społecznie skonstruowaną rzeczywistość.

Herbert Gans - Deciding What's News

Klasyczne studium porównawcze praktyk redakcyjnych czterech amerykańskich mediów informacyjnych.

Michael Schudson - The Sociology of News

Przystępne wprowadzenie do socjologicznych badań nad produkcją wiadomości i rolą dziennikarstwa w społeczeństwie.

Kazimierz Wolny-Zmorzyński, Andrzej Kaliszewski, Wojciech Furman - Gatunki dziennikarskie

Polska teoria gatunków dziennikarskich, obejmująca ich definicje, praktykę i język.

Reportaż i warsztat pisarski

Ryszard Kapuściński - Autoportret reportera

Zbiór refleksji Kapuścińskiego o pracy reportera, obserwacji i budowaniu relacji ze światem.

Melchior Wańkowicz - Karafka La Fontaine'a

Klasyczna polska książka warsztatowa o pracy nad materiałem i tworzeniu narracji reporterskiej.

Hanna Krall - Zdążyć przed Panem Bogiem

Kanoniczny polski reportaż literacki, przykład rozmowy-reportażu o Holokauście.

Mariusz Szczygieł - Gottland

Zbiór reportaży o czeskiej historii i kulturze, przykład polskiej szkoły reportażu.

Wojciech Tochman - Jakbyś kamień jadła

Reportaż o powojennej Bośni, przykład reportażu opartego na wielu, cierpliwie zbieranych relacjach świadków.

Jacek Hugo-Bader - Biała gorączka

Reportaż podróżniczy po Syberii, przykład warsztatu opartego na bezpośredniej obserwacji uczestniczącej.

Svetlana Alexievich - Wojna nie ma w sobie nic z kobiety

Reportaż literacki złożony z relacji kobiet uczestniczących w II wojnie światowej, warsztat pracy z wieloma głosami świadków.

David Randall - The Universal Journalist

Praktyczny podręcznik warsztatu dziennikarskiego adresowany do reporterów na całym świecie.

Bob Woodward, Carl Bernstein - All the President's Men

Relacja z pracy śledczej nad aferą Watergate, klasyczny podręcznik metody dziennikarstwa śledczego.

Etyka dziennikarska

Karta Etyczna Mediów (1995)

Zbiór podstawowych zasad etycznych podpisany przez czołowe polskie organizacje dziennikarskie i wydawców.

Bill Kovach, Tom Rosenstiel - The Elements of Journalism

Fundamentalna praca definiująca zasady i cele zawodowe dziennikarstwa w społeczeństwie demokratycznym.

Janet Malcolm - The Journalist and the Murderer

Głośny esej o etycznym napięciu między dziennikarzem a bohaterem jego materiału.

Nick Davies - Flat Earth News

Krytyczna analiza praktyk redakcyjnych obniżających standardy weryfikacji informacji we współczesnych mediach.

Prawo prasowe i regulacje

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, art. 14 i 54

Konstytucyjne gwarancje wolności prasy oraz wolności wyrażania poglądów i pozyskiwania informacji.

Ustawa Prawo prasowe z dnia 26 stycznia 1984 roku

Podstawowy akt prawny regulujący działalność prasową, obowiązek sprostowania i odpowiedzialność redakcyjną w Polsce.

Ustawa o dostępie do informacji publicznej (2001)

Reguluje prawo obywateli i dziennikarzy do żądania informacji od organów władzy publicznej.

Rozporządzenie RODO (2016/679)

Unijne rozporządzenie o ochronie danych osobowych, zawierające wyłączenia dla celów dziennikarskich.

Ustawa o ochronie danych osobowych (Polska)

Krajowe uzupełnienie regulacji RODO, doprecyzowujące zasady przetwarzania danych w Polsce.

Akt o usługach cyfrowych (Digital Services Act, UE)

Unijna regulacja odpowiedzialności platform cyfrowych za treści, w tym dezinformację i treści nielegalne.

Dziennikarstwo śledcze

International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ) - materiały metodologiczne

Publicznie dostępne opisy metodologii pracy nad Panama Papers i Pandora Papers.

Craig Silverman (red.) - Verification Handbook

Podręcznik weryfikacji treści cyfrowych podczas kryzysów i śledztw, wydany przez European Journalism Centre.

Ida Tarbell - The History of the Standard Oil Company

Klasyczna praca demaskatorska (muckraking) o praktykach monopolistycznych koncernu naftowego.

Upton Sinclair - The Jungle

Powieść reporterska ujawniająca warunki pracy w przemyśle mięsnym Chicago na początku XX wieku.

Dziennikarstwo danych

Jonathan Gray, Liliana Bounegru, Lucy Chambers (red.) - The Data Journalism Handbook

Przekrojowy, otwarcie dostępny podręcznik dziennikarstwa danych, od pozyskania po wizualizację.

Alberto Cairo - The Functional Art

Wprowadzenie do projektowania czytelnych, uczciwych wizualizacji informacji i danych.

Cole Nussbaum Knaflitz - Storytelling with Data

Praktyczny przewodnik po opowiadaniu historii za pomocą wykresów i danych liczbowych.

Media cyfrowe i nowe technologie

Reuters Institute Digital News Report - wydania roczne

Coroczny, międzynarodowy raport o zwyczajach konsumpcji wiadomości cyfrowych i kondycji mediów informacyjnych.

Associated Press - AP Stylebook

Standardowa księga stylu redakcyjnego stosowana w anglojęzycznych redakcjach na całym świecie.

Reuters - Handbook of Journalism

Publicznie dostępny zbiór standardów redakcyjnych agencji Reuters dotyczących stylu i rzetelności.

Fotodziennikarstwo i język wizualny

World Press Photo - regulamin i kodeks etyczny konkursu

Międzynarodowe standardy oceny i dopuszczalnej obróbki fotografii prasowej.

Susan Sontag - O fotografii

Klasyczny zbiór esejów o etyce, znaczeniu i sile oddziaływania fotografii dokumentalnej.

Dziennikarstwo telewizyjne, radiowe i polityczne

Elisabeth Noelle-Neumann - The Spiral of Silence

Praca opisująca mechanizm spirali milczenia w kształtowaniu opinii publicznej pod wpływem mediów.

Maxwell McCombs - Setting the Agenda

Przystępne podsumowanie badań nad teorią agenda-setting autorstwa jednego z jej twórców.

George Orwell - Politics and the English Language

Esej o jasności i uczciwości języka publicznego, wpływowy również dla warsztatu dziennikarskiego.

Podsumowanie i plan nauki

Ten notatnik zawiera 28 notatek teoretycznych, 92 fiszek pojęciowych, 20 analiz prawdziwych materiałów dziennikarskich, 14 szablonów planera oraz 46 sprawdzalnych pozycji bibliograficznych.

Sugerowany plan pracy z notatnikiem

- Tydzień 1-3: przejdź kolejno przez wszystkie notatki teoretyczne, rozdział po rozdziale.
- Tydzień 4: powtórki z fiszek pojęciowych - metodą aktywnego przypominania.
- Tydzień 5: przeczytaj analizy materiałów, odnosząc je do poznanej teorii.
- Na bieżąco: uzupełniaj planer organizacyjny i bibliotekę własnymi lekturami.

Powodzenia w studiach dziennikarskich.